

1983/84:90

Måndagen den 5 mars

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes av andre vice talmannen.

1 § Justerades protokollen för den 17, 20, 21, 22, 23 och 24 februari.

2 § Andre vice talmannen meddelade att *Staffan Burenstam Linder* (m), *Gösta Andersson* (c) och *Ingemar Konradsson* (s) den 1 mars återtagit sina platser i riksdagen, varigenom Ulla Voss-Schraders, Sivert Carlssons och Ulla-Britt Carlssons uppdrag som ersättare upphört.

3 § Meddelande om svar på interpellation 1983/84:99

Anf. 1 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag vill anmäla att förste vice talman Ingegerd Troedssons interpellation om barnomsorgen inte kommer att besvaras inom stipulerad tid på grund av att interpellanten inte har möjlighet att ta emot svaret i dag, då jag hade tänkt lämna svaret. Jag har kommit överens med Ingegerd Troedsson om att interpellationen skall besvaras den 16 mars.

4 § Meddelande om svar på interpellation 1983/84:97

Anf. 2 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag vill anmäla att Sonja Rembos interpellation, efter överenskommelse med interpellanten, kommer att besvaras måndagen den 2 april.

5 § Svar på interpellation 1983/84:108 om statens utlandsupplåning

Anf. 3 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Lars Tobisson har i en interpellation frågat om jag anser att statens utlandsupplåning bör få överstiga underskottet i bytesbalansen och var i så fall gränsen bör dras.

Låt mig omedelbart säga att jag inte är någon vän av statlig upplåning utomlands utan tvärtom gärna skulle se den upphöra i morgon dag om detta vore möjligt. Men jag måste säga att jag finner det något svårsmält att undervisas om utlandsupplåningens vådor av Lars Tobisson. Lars Tobisson företräder ju ett parti som under de borgerliga regeringsåren verksamt bidragit dels till att en statlig utlandsupplåning över huvud taget inleddes, dels till att den kommit att anta en så betydande omfattning.

I interpellationen talas om behovet av normer för statens utlandsupplåning och hänvisas till det mål som påstås ha väglett de borgerliga regeringarna, nämligen att nettoupplåningen inte skulle överstiga underskottet i bytesbalansen. Om det fanns något sådant mål, så kan man konstatera att det inte uppfylldes vare sig 1978 eller 1980, två av de år då moderaterna innehade ekonomiministerposten och hade huvudansvaret för den statliga utlandsupplåningen.

Jag måste vidare påminna Lars Tobisson om att de socialdemokratiska regeringar som satt vid makten fram till 1976 tillämpade en lika enkel som sträng norm i det här sammanhanget, nämligen att någon statlig utlandsupplåning över huvud taget inte fick förekomma. Den begränsade utlandsupplåning som över huvud taget bedrevs under några år före regimskiftet 1976 bedrevs huvudsakligen av svenska företag som lånade till produktiva investeringar. Vid regimskiftet 1976 hade Sverige totalt sett ingen utlandsskuld utan tvärtom en nettobalans gentemot utlandet.

Det borgerliga makttillträdet 1976 innebar en radikal kursändring i detta avseende. Då inleddes en statlig upplåning som skapade en betydande statlig utlandsskuld. Att statens utlandsupplåning blev så omfattande berodde dels på att det totala lånebehovet ökade genom växande bytesbalansunderskott, dels på den katastrofala ökningen i budgetunderskotten. Budgetunderskotten medförde att kreditmarknaden översvämmades med likviditet, så att det bara var staten som hade något behov att låna utomlands. Vid årsskiftet 1982-1983, efter regimskiftet, uppgick den statliga utlandsskulden vid då aktuella valutakurser till nära 100 miljarder kronor, detta i förening med ett bytesbalansunderskott som för 1982 uppgick till 22,5 miljarder kronor.

I denna situation hade vi inte något val utan tvingades fortsätta utlandsupplåningen både för att täcka underskottet i bytesbalansen och för att klara omsättningen av den utestående skulden. Men vårt mål är att så snart som möjligt upphöra med utlandsupplåningen. Den ekonomisk-politiska strategi som vi nu följer sedan ett och ett halvt år siktar till att eliminera det strukturella bytesbalansunderskott vi dragits med länge.

Det är dessutom önskvärt att uppnå ett visst överskott i bytesbalansen för att möjliggöra att utlandsskulden successivt amorteras ned.

Ännu en tid måste vi fortsätta att låna. Frågan är då hur mycket. Någon i förväg bestämd regel för detta har inte lagts till grund för upplåningen. Jag vill också ifrågasätta om det är meningsfullt att uppsätta som mål att statens utlandsupplåning i alla lägen skall uppgå till högst bytesbalansunderskottet. En sådan restriktion måste vägas mot andra mål för den ekonomiska politiken. Det kan t. ex. ibland vara lämpligt med ett visst privat kapitalinflöde, medan det i andra situationer inte är önskvärt att till varje pris driva en så hård kreditpolitik att ett utflöde helt förhindras. De kraftiga räntehöjningar som då kunde bli nödvändiga skulle ha en negativ effekt på investeringarna, som ju av uppenbara skäl behöver öka.

En viktig orsak till att den statliga nettoupplåningen utomlands under förra året blev så hög är just att ett betydande privat kapitalutflöde ägde rum. Eftersom exporten till stor del sker på kredit, medför en kraftig exportökning av det slag som nu äger rum ett tillfälligt ökande kapitalutflöde. Den uppbyggnad av valutareserven som företogs bidrog också till att öka upplåningsbehovet. Det bör emellertid noteras att upplåning i syfte att täcka ett privat kapitalutflöde eller i syfte att öka valutareserven inte försämrar den totala svenska ekonomins ställning gentemot utlandet.

Att förhindra ett privat kapitalutflöde har blivit allt svårare. Företagen återbetalar i stor utsträckning förfallande medel- och långfristiga utlandslån utan att ta upp nya. Ett skäl till detta är den stigande likviditeten i näringslivet, främst till följd av budgetunderskottet. En framgångsrik statlig upplåning på den inhemska marknaden är ett medel att motverka likviditetsökningar och privat kapitalutflöde. På lång sikt är det dock inte minst genom att begränsa budgetunderskottet som man kan motverka ett privat kapitalutflöde. Ett annat skäl är att företagens aversion mot valutarisker också ökat till följd av kursförluster och ökad osäkerhet på grund av de stora kurssvängningarna under senare år.

Riksbankens beslut nyligen att förkorta den minsta genomsnittliga löptiden för företags och kommuners finansiella nyupplåning i utlandet från fem till två år bygger bl. a. på att aversionen mot utlandsupplåning är starkare för långa lån än för kortare. Det skall också noteras att den svenska räntenivån alltså är relativt hög i förhållande till utlandet. Ett skäl till detta är syftet att begränsa det privata kapitalutflödet.

Anf. 4 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret.

Det förhållandet att statsskuldspolitiken är uppdelad på de tre parterna finansdepartementet, riksbanken och riksgäldskontoret gör att den ofta hamnar något i skymundan i debatten. Jag välkomnar därför detta tillfälle till ett åsiktsutbyte, eftersom frågan om statens utlandsupplåning är av stor betydelse för den ekonomiska politiken.

Finansministern föreföll i början av sitt svar irriterad över att jag tagit upp ämnet. Han inledde med att påminna om att staten började låna utomlands på allvar under den borgerliga regeringsperioden. Det har jag aldrig försökt dölja. Jag skall dessutom gärna erkänna att jag hade föredragit att Sverige

kunnat hålla fast vid normen att låta företagen stå för sådan upplåning. Men de borgerliga regeringarna fick ta över ett näringsliv i svår strukturkris. Och socialdemokraterna protesterade aldrig, när medel lånades för att motverka utslagning och arbetslöshet – tvärtom ville man ständigt anslå mer pengar till den sortens åtgärder.

Kjell-Olof Feldt säger nu att den nya socialdemokratiska regeringen tvingats fortsätta att låna utomlands men att målet är att eliminera bytesbalansunderskottet och få till stånd ett visst överskott för att påbörja nedamorteringen av utlandsskulden. Men det målet når man verkligen inte med den politik som nu förs. Kostnadsutvecklingen i Sverige är betydligt snabbare än i viktiga konkurrentländer, och ännu har inget gjorts för att råda bot på de djupgående strukturella problem som utmärker svensk ekonomi.

Finansministern anför mot oss borgerliga att den statliga utlandsskulden vid årsskiftet 1982-1983 var nära 100 miljarder. Men får jag då påminna om att ett kvartal tidigare, när socialdemokraterna tog över, var den bara ca 80 miljarder. Den kraftiga ökning – 20 miljarder – som skedde i slutet av 1982 förklaras främst av den stora devalveringen, som vi moderater var starkt kritiska till. Efter sin återkomst till regeringsmakten har således socialdemokraterna ökat statens utlandsskuld med ca 50 miljarder. Det krävs mycket av extra exportintäkter under åren framöver för att kompensera det!

Det är vidare ovedersägligt att statens utlandsupplåning under socialdemokraternas första hela regeringsår, 1983, var långt större än underskottet i bytesbalansen. Det senare kunde tack vare kombinationen av god exportkonjunktur och låg inhemsk efterfrågan nedbringas till 6 miljarder. Men statens utlandsskuld växte med ca 25 miljarder. En del av denna ökning beror på ändrade valutakurser till Sveriges nackdel. Men detta faktum belyser ju just riskerna med utländska lån.

En annan del av statens upplåning utomlands förra året förklaras av behovet att förstärka valutareserven. Det kan naturligtvis tyckas vara likgiltigt om pengarna finns där eller i form av odragna kreditreserver i utländsk valuta, men konsekvensen blir trots allt att när vi tar hem pengarna ökar risken för kursförluster.

Det största problemet i detta sammanhang är emellertid den negativa privata kapitalbalansen. Näringslivet amorterade förra året 7,5 miljarder kronor mer än vad som togs upp i nya utlandslån. När staten lånar upp motsvarande belopp för att hålla valutareserven intakt, förändrar detta naturligtvis inte landets samlade nettoställning gentemot omvärlden. Men som jag framhåller i min interpellation ökar staten sin riskexponering genom att så att säga förstatliga företagens utländska upplåning.

Min fråga till finansministern gällde vilken princip han vill tillämpa beträffande statens utlandsupplåning. Här bekänner sig olika länder till skilda synsätt. Det är ganska ovanligt bland västliga industriländer att staten över huvud taget lånar utomlands. Ett krisland som Nederländerna har som princip att staten inte får låna i utländsk valuta. Det är t. o. m. så att Konungariket Sverige, som det brukar heta i dessa sammanhang, ges

utrymme att ta upp lån i floriner på den holländska kapitalmarknaden – det skedde senast för några veckor sedan.

Andra länder sätter, som Sverige gjorde under de borgerliga regeringsåren, upp en norm för statens utlandsupplåning. Målsättningen var då att statens lån i främmande valutor inte skulle överstiga underskottet i bytesbalansen.

Men sedan förra året har alltså regering och riksbank lånat betydligt mer utomlands än vad som krävts för att täcka bytesunderskottet. Och det har skett utan att det har fattats ett formligt beslut om denna förändring eller att den ens blivit föremål för information och offentlig debatt. Finansplanen från januari bara redovisar vad som skett utan att kommentera vad det betyder från ekonomisk-politisk synpunkt. Detta är så mycket mera anmärkningsvärt som ju det uttalade målet är att undvika statlig upplåning utomlands.

Med den uppläggning statsskuldspolitiken nu har verkar det som om statens utlandsupplåning får bli vad den vill. Det bekräftas också av finansministerns här uttalade tvivel på värdet av någon norm över huvud taget. Han förefaller inte vilja sätta någon gräns för hur stort privat kapitalutflöde som kan tolereras. Jag finner hans inställning mer än lovligt lättsinnig. Finansministerns taktik att inleda avvecklingen av statens utlandsskuld genom att utveckla den långt snabbare än vad bytesunderskottet motiverar påminner starkt om socialdemokraternas dubbla budskap bakom linje 2 i kärnkraftsomröstningen häromåret.

Om syftet med denna politik är att försöka hålla den svenska räntenivån nere, rör det sig om ett spel med höga insatser. Chansningen skulle ha kunnat gå hem, om det i Sverige förts en ekonomisk politik som kunde förväntas långsiktigt stärka kronans värde i förhållande till omvärlden. Men som jag redan framhållit gör regeringen i stort sett ingenting för att varaktigt återföra svensk ekonomi till balans och tillväxt. Handelsbankens ekonomer varnade i förra veckan för att det snart kan bli aktuellt med en ny devalvering, vilket skulle ytterligare förstora den befintliga utlandsskulden. Finansdepartementet har f. ö. självt nyligen offentliggjort en rapport där det konstateras att bestående budgetunderskott för med sig ökande bytesunderskott och därmed växande statlig utlandsupplåning.

Näringslivets avveckling av sina utlandskrediter är åtminstone delvis ett tecken på misstro mot regeringens förmåga att på längre sikt försvara kronans värde. Till aktuella räntesatser är ju annars upplåning utomlands billigare än på den svenska marknaden. En återgång till den tidigare normen att statens utlandsupplåning högst får motsvara bytesunderskottet förutsätter att misstron i näringslivet övervinns. Det behöver inte nödvändigt ske den tunga vägen med en höjning av den svenska räntenivån i förhållande till den internationella. Ett annat sätt är att lätta på den hårda regleringen av företagens utlandskrediter – en tanke som riksbanken f. ö. efter inlämnandet av min interpellation delvis har anammat.

Herr talman! Jag skulle gärna ha sett att finansministern i sitt svar utfäst sig att hålla statens utlandsupplåning inom ramen för bytesunderskottet. Enligt min mening kan vi dock inte i längden nöja oss ens med denna målsättning.

Nr 90

Måndagen den
5 mars 1984

---

*Om statens ut-
landsupplåning*

På det viset når vi aldrig den punkt, där vi blir herrar i eget hus igen – den punkt där statsminister Palme i en tidningsintervju trodde sig vara redan i början av januari. Sedan dess har Sverige bl. a. tagit upp ett nytt stort dollarlån med en löptid på 40 år, dvs. fram till år 2024. Kjell-Olof Feldt medgav i sitt svar att det krävs överskott i bytesbalansen för att vi skall kunna påbörja återbetalningen av statens utlandslån. Ett principbeslut nu om att staten inte skall nettolåna mer utomlands skulle naturligtvis innebära ett krävande men ändå lovande rättesnöre för den ekonomiska politiken i framtiden.

I detta sammanhang vill jag, herr talman, återge ett uttalande av en riksbankschef i ett annat socialistiskt styrt land, nämligen Frankrike. Denne kritiserade nyligen föreställningen att de inhemska räntorna kan isoleras från utvecklingen utomlands, och han påminde sin regering om att det inte räcker att återställa balansen i utbytet med andra länder. Det krävs ett överskott i bytesbalansen, om man skall kunna minska statens skuldsättning utomlands.

Kan den svenska finansministern nu säga, hur vi skall kunna nå det eftertraktade målet att bli herrar i eget hus igen, om vi inte ålägger oss några restriktioner för statens upplåning utomlands? Kan Kjell-Olof Feldt ange den tidpunkt, då enligt hans bedömning, återbetalningen av statens utlandsskuld kan påbörjas?

Anf. 5 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Det är inte första gången som vi får uppleva Lars Tobisson i den här talarstolen ganska magistralt blåsa upp sig och tala om för världen hur problemen skall lösas. Nu vet han exakt hur det skall göras. Nu besitter han den överlägsna insikt som han under sex år inte i något enda avseende lyckades få sina kollegor i moderata samlingspartiet och i de övriga borgerliga partierna att anamma. Jag måste säga, herr talman, att som pedagog måste Lars Tobisson sakna någon väsentlig egenskap, och han måste ha missförstått hur man når framgång i den verksamheten. För om man inte lyckas övertyga sina egna, hur skall det då gå till att övertyga dem som har andra grundläggande värderingar?

När det nu gäller den här eviga diskussionen om vem som bär ansvaret för vad som hände under de borgerliga regeringsåren är det bara ett faktum som återstår i målet: de borgerliga partierna hade majoriteten i riksdagen samtliga sex år. De innehade regeringsansvaret. Det som hände under de åren får ni faktiskt också ta det politiska ansvaret för.

Jag minns hur det började med de borgerliga regeringarnas utlandsupplåning. Den framställdes inte alls som någon högtidligt beskriven norm för den ekonomiska politiken, utan det motiv som angavs för riksdagen då var att det låg i näringslivets intresse att staten skulle låna utomlands, eftersom staten antogs få väsentligt bättre villkor än de privata företagen.

Vad ni exploaterade var helt enkelt det faktum att socialdemokratiska regeringar under fyra decennier inte hade belastat Sverige med någon utlandsskuld. Därför var Sverige en utmärkt låntagare på utlandsmarknaden. Det var ett led i den näringsvänliga politik som skulle höja lönsamheten

och minska kostnaderna för näringslivet. Så beskrevs upplåningen när ni satte i gång. Den norm som nu har blivit så allomfattande, konsekvent och central i den borgerliga politiken hörde jag uppriktigt sagt mycket litet om under er tid i regeringsställning. Om den var så viktig borde ni i så fall förklara varför ni under två av de fyra åren avvek ganska kraftigt ifrån den, nämligen 1978 och 1980.

Lars Tobisson tar varje tillfälle i akt att bedriva demagogiska övningar – även när vi diskuterar en relativt begränsad fråga, nämligen det privata kapitalutflödet och storleken på statens utlandslån. Men när Lars Tobisson försöker påstå att devalveringens enda effekt har varit att våra utlandsskulder ökat med 20 miljarder – och det skulle på något vis rättfärdiga moderaternas motstånd mot devalveringen – vill jag ändå upplysa om att devalveringen ökade vår export med över 10 %, dvs. med 20 miljarder, i fjol. Den minskade underskottet i bytesbalansen med 15 miljarder – från 22 till 7 miljarder. Jag skulle vilja se den ekonomiska politik som hade kunnat bedrivas från oktober 1982 och som hade undgått att röra vid våra valutakurser. Numera är alla – utom tydligen Lars Tobisson – överens om att devalveringen var både nödvändig, riktig och insatt vid rätt tidpunkt.

Men låt mig så äntligen återgå till den fråga som Lars Tobisson har ställt. Lars Tobisson säger att det är väldigt farligt och äventyrligt om staten lånar mera än som motsvaras av det löpande underskottet i våra utlandsaffärer. Men att det skulle vara det farliga och äventyrliga har han egentligen inte gett några som helst belägg för. Det farliga och äventyrliga är att vi under sex års tid hade växande underskott i våra löpande affärer och tvangs att låna utomlands.

Det som nu sker är att vi minskar detta underskott och minskar omfattningen av vår utlandsupplåning. Det som sker är att statens lån i viss utsträckning ersätter privata lån, dvs. att de privata företagen konsoliderar sig genom att amortera på sina utlandslån. Det som också sker och som gör att vi har denna våldsamma ökning av exporten är helt enkelt att handelskrediterna växer, vilket i det korta perspektivet leder till den engångseffekten att man lyfter det privata näringslivets krediter till utlandet, och det resulterar därmed i ett kapitalutflöde. Jag kan inte se att det ligger någonting våldsamt farligt och äventyrligt i detta.

Det som också har skett är att staten har företagit en viss upplåning, som har lagts in i vår valutareserv. Dessa pengar lånar vi omedelbart ut igen, och vi får god ränta på dem. Jag skulle tro att vi f. n. gör räntevinster på innehållet i vår valutareserv, för dessa pengar ligger inte och samlar damm i riksbanken, utan de lånas ut.

Eftersom valet står mellan att hålla i gång industrin med den kraftiga förbättring vi nu har uppnått och att begränsa denna expansion genom en så kraftig räntehöjning att vi börjar tvinga företagen att låna utomlands i stället för i Sverige, så är vår politik fullt försvarlig.

Den norm jag ställer upp för den ekonomiska politiken, Lars Tobisson, är att åstadkomma en så hög tillväxt och en så hög sysselsättning att underskottet i vår bytesbalans försvinner. Vi har goda utsikter att minska det ytterligare

i år, och vi har goda utsikter att nå balans nästa år. Det är den norm jag arbetar efter. Det är den som är den realekonomiskt grundläggande och viktiga för Sveriges framtid.

Anf. 6 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Kjell-Olof Feldt valde att huvudsakligen uppehålla sig vid det förgångna. Han nämnde det motiv som låg bakom att staten började låna pengar utomlands i slutet av 1970-talet, nämligen att man genom den statliga upplåningen kunde få bättre villkor än om företagen fortsatte att bedriva upplåningen. Jag kan hålla med om – med den tillbakablick man nu kan göra – att detta motiv kanske överbetonades i sammanhanget. Men vi kommer aldrig ifrån att den politik som hade förts av den socialdemokratiska regeringen hade allvarligt skadat svenskt näringsliv. Det verkar som om Kjell-Olof Feldt har glömt bort detta. Får jag då påminna om vad dåvarande riksbankschefen, numera rådgivaren åt regeringen, Krister Wickman sade i en tidningsintervju bara någon månad före 1976 års val. Han menade att vi inte kommer ifrån det besvärande faktum att vi hade haft en timkostnadsökning i svensk industri 1975–1976 med omkring 40 % utan någon samtida produktivitetstegring och att detta skapat en obalans, som de borgerliga regeringarna sedan fick arbeta med.

Jag har naturligtvis inte, herr talman, sagt att devalveringens enda effekt var att öka utlandsskuldén, men jag påminde om att detta är en allvarlig baksida av den politik som den ny tillträdde socialdemokratiska regeringen valde. Jag sade också att det krävs väldigt mycket av exportintäkter – långt mer än vad vi hittills kan registrera – för att väga upp, kompensera, den försämring av vår nettoställning gentemot omvärlden som devalveringen åstadkom.

Jag kan inte komma ifrån slutsatsen att den fortsatta snabba utlandsupplåningen ingår som ett led i regeringens strävan att framställa den ekonomiska situationen som ljusare än vad den faktiskt är. Av allt att döma hoppas man att kunna klara sig förbi valet 1985, innan sanningen behöver avslöjas. Men motsägelserna i regeringens budskap är stora, likaväl som bristen på logik var framträdande i det som finansministern nu hade att säga.

Den 10 januari i år sade statsminister Palme i Stockholms-Tidningen: "Vi har blivit herrar i vårt eget hus igen och börjar komma ifrån beroendet av utländska långgivare."

Men det rätta förhållandet är alltså att statens utlandsskuld sedan socialdemokraternas återkomst till regeringsmakten ökat med 50 miljarder – från 80 till 130 miljarder. Just nu håller vi på att placera ett dollarlån på 40 år. Hur skall det kunna tolkas som att vi gör oss oberoende av utländska långgivare?

Finansministern är inte lika djärv i sina uttalanden som statsministern, men samtidigt som han talar om att börja betala tillbaka lånen vill han inte ange någon gräns för nyupplåningen i utländska valutor. Den får gärna öka, om det hjälper till att hålla nere den inhemska räntenivån.

Vad regeringen gör här såväl som i sin övriga ekonomiska politik är att den

skjuter över problemen till efterkommande generationer. Utlandslån måste skötas. Det skall betalas ränta på dem, och de skall betalas tillbaka. Kostnaderna är höga. Med valutaförluster inräknade kan den årliga realröntan under senare år beräknas till ca 10 %.

Finansministern fick häromveckan en rapport från sin egen arbetsgrupp för studier i offentlig ekonomi. Den handlade om budgetunderskott, utlandsupplåning och framtida konsumtionsmöjligheter. Dess första slutsats var att ett strukturellt budgetunderskott leder till en långsiktig försämring av bytesbalansen och därmed till ökad utlandsupplåning. Ett bytesunderskott som härrör från en brist på sparande inom den offentliga sektorn betecknas där som särskilt allvarligt, eftersom de lånade medlen inte används för investeringar som kan bidra till återbetalningen i framtiden. Med denna uppläggning företar man en omfördelning från framtida skattebetalare till tidigare generationer.

Om nu inte Kjell-Olof Feldt vill ange någon generell norm för framtiden, kanske han ändå kan besvara frågan hur stor statens utlandsupplåning blir i år. I finansplanen bedöms underskottet i bytesbalansen bli 5 miljarder, men statens utlandsupplåning skall ändå gå upp till 10 à 15 miljarder. Den överupplåning som alltså präglade 1983 väntas fortsätta. Jag vill påstå att med den politik som nu bedrivs blir statsupplåningen nödvändigtvis betydligt större än så i främmande valutor. En realistisk kalkyl som beaktar tendensen till fortsatt privat kapitalutflöde, kursförluster på återbetalda utlandslån och behovet av att utvidga valutareserven leder mig till bedömningen att en troligare siffra är 25 miljarder, dvs. samma höga nivå som 1983.

Får jag fråga finansministern, som nu tydligen inte är beredd att ge någon vägledning på längre sikt: Står finansministern fast vid sin prognos i finansplanen avseende innevarande år på 10–15 miljarder, eller kan han bekräfta min kalkyl, som alltså slutar på ett betydligt högre tal?

Anf. 7 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag upprepar att jag beundrar Lars Tobisson för hans fräckhet att, efter sina bravader under de sex borgerliga regeringsåren, nu stå här som den främste förmyndaren, mot en politik som innebär att statens utlandsupplåning skall hållas tillbaka. Jag beundrar Lars Tobisson också av det skälet att han är rätt modig. Han vågar nämligen ifrågasätta de övergripande motiv för statens utlandsupplåning som angavs av Gösta Bohman 1977 – ni sitter ju bredvid varandra just nu. Det är en komplimang, Lars Tobisson.

Men uppriktigt sagt, herr talman, tycker jag att Lars Tobisson försöker koka soppa på en spik. Vad han helt undviker i sitt resonemang är att med den uppläggning som vi nu har – om vi bortser från det som är ett resultat av bytesbalansunderskottet, dvs. de 6–7 miljarder som vår utlandsställning försämras med – innebär statens övriga utlandsupplåning icke att landets nettoställning gentemot utlandet försämras. Vår totala utlandsskuld ökar således icke. Därmed ökar inte heller vår räntebörda eller vårt utlandsberoende på sikt. Det är i stället fråga om en disposition av kreditpolitiken. Vi

skulle ha varit lyckliga om budgetunderskottet hade varit lägre, om vi hade kunnat hålla en lägre räntenivå och om vi hade haft en lägre inflation. Därmed hade vi inte haft den begränsade rörelsefrihet som vi nu har i fråga om kreditpolitiken. Försök inte framställa utlandsupplåningen som det egentliga problemet! Jag tror att Lars Tobisson vet var de egentliga problemen ligger. De ligger i den finansiella obalans som vi så att säga fått överta från hans regering.

I fullständighetens intresse vill jag klargöra vad som hänt med vår utlandsskuld sedan devalveringen i oktober 1982. Statens utlandsskuld värderades den 30 september 1982 till ungefär 80 miljarder kronor. Devalveringseffekten svarade för 12 miljarder kronor. Dessutom har dollarkursuppgången lett till att våra dollarlån blivit 12 miljarder dyrare. Vidare uppgår nyupplåningen till 24 miljarder. Summa: 128 miljarder, varav devalveringen svarar för 12 miljarder. Utvecklingen i detta sammanhang kan inte beskrivas som nettoresultatet av vår politik. Skulle vi i fjol ha legat kvar på samma nivå i fråga om bytesbalansunderskottet – 20 miljarder – som under det sista borgerliga regeringsåret, hade vi naturligtvis i motsvarande mån tvingats till en ökning av utlandsupplåningen som hade varit större än devalveringseffekten, vilken som sagt svarar för 12 miljarder. Bytesbalansunderskottet har minskat med 15 miljarder. Med detta vill jag framhålla en rimlig relation när det gäller nämnda siffror.

Lars Tobisson säger, och jag har förstått att det kommer att återfinnas i den borgerliga retoriken här i finansdebatten på onsdag, att den socialdemokratiska regeringen praktiskt taget inte gör någonting för att åter få ekonomisk tillväxt och balans i Sverige. Det är möjligt att ni anser att vi gör fel saker. Men att vi inte skulle ha gjort någonting sedan regeringsskiftet hösten 1982 är väl ändå helt absurt. Jag förstår inte varför man sprider den myten. Jag tror att jag, i fråga om de realekonomiska förändringar som inträffat sedan 1982, under onsdagen kommer att kunna lämna en rad mycket säkra besked om de förbättringar som gjorts och som i allt väsentligt är ett resultat av den omläggning av den ekonomiska politiken som skedde. De yttre förutsättningarna för den svenska ekonomin har nämligen inte förändrats i samma utsträckning.

Därför blir jag litet illa berörd när en medlem av riksdagen så uppenbart vårdslöst plockar upp en skrift från en av våra privata affärsbanker och säger att den mer eller mindre är ett bevis på att Sverige måste devalvera på nytt. Det är klart: om man vill skada Sveriges ekonomi, svenskt näringsliv och Sveriges löntagare, då skall man i Sveriges riksdag slänga omkring sig sådana påståenden som att det är mer eller mindre säkert att Sverige måste devalvera igen. Men låt mig varna Lars Tobisson för att så lättsinnigt åberopa ganska vårdslösa analyser av enskilda ekonomer och bara säga att förhållandena är säkerställda. Det Handelsbankens ekonom har gjort är att beskriva vad som kan hända om den nuvarande politiken misslyckas, och på den punkten håller jag och alla andra med vederbörande. Men det är en sak – att beskriva effekterna om politiken misslyckas. Vad Lars Tobisson försökte göra var att beskriva det hela som om Handelsbankens ekonom ansåg att om den

nuvarande politiken fullföljs, så leder den obönhörligt till en devalvering.

Det vore bra för Sverige, herr talman, om Lars Tobisson korrigerade sina formuleringar i det avseendet och tog tillbaka vad han sade för en stund sedan.

Anf. 8 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Jag konstaterar att Kjell-Olof Feldt flyr från uppgiften att besvara de frågor som jag har ställt. Han vill nu inte ens kommentera den prognos som han själv har gett i finansplanen beträffande utlandsupplåningen under resten av året, utan han drar sig tillbaka till förgångna år eller talar i allmänna termer om hur mycket regeringen har utträttat för att sanera Sveriges ekonomi. Detta kanske är en debatt som vi skall föra i övermorgon, men jag vill i alla fall hävda att det enda krafttag som regeringen har svarat för är den stora devalveringen. Och som just denna debatt belyser innebär den – utöver vissa fördelar som blir tillfälliga om man inte klarar uppföljningen – en kraftig belastning i form av en ökning av den svenska utlandsskulden.

Vad man har uppnått är en bättre export. Men på alla andra punkter – där det nu pågår någon sorts skönmålning av vad politiken har lett till – är man i själva verket mycket illa ute.

Vi kan ta fallet med inflationen. Det sägs att den har avstannat, men ett faktum är att konsumentpriserna i januari steg med 1,5 % jämfört med föregående månad. Det utlovade målet att inflationen skall stanna vid 4 % måste alltså innebära en inflation på endast 2,5 % under årets resterande 11 månader – och detta innan lönerna för 1984 har fastställts.

Finansministern invände nu mot att jag åberopade vad Handelsbankens ekonomer har sagt när de kritiserat att ingenting görs för att råda bot på de grundläggande bristerna i svensk ekonomi. Han vill tydligen att man hellre skall skönmåla på det vis som SPK och andra gör, för att på något sätt försöka dölja hur illa ute vi är.

Jag vill sammanfattningsvis säga – vi kan väl fortsätta debatten på onsdag – att läget i svensk ekonomi nu är sämre än inför t. ex. 1978 års konjunkturuppgång, och det ger anledning till allvarliga farhågor för vad som skall komma.

Kjell-Olof Feldt försökte göra ett nummer av att det endast är bytesunderskottet som påverkar Sveriges nettoställning i förhållande till andra länder och att de övriga faktorer som har lett till den kraftigt ökade statsupplåningen egentligen innebär en omfördelning av den svenska utlandsskulden. Ja, detta är naturligtvis riktigt, och jag har aldrig sagt någonting annat. Men vad jag hävdar är att när man på detta sätt passivt anpassar sig till ett privat kapitalutflöde, då ökar man den risk som staten löper på sin utlandsupplåning. Och jag menar att detta är felaktigt. I alla fall tycker jag att vi skall diskutera vad man kan göra för att undvika en sådan process. Jag säger inte detta som något slags förmyndare – det vill jag gärna framhålla – utan jag gör det i syfte att försöka få en riktig utveckling av den svenska statskuldspolitiken.

Kjell-Olof Feldt bekräftade mina siffror över hur den statliga utlandsskulden har utvecklats sedan den socialdemokratiska regeringen tog över. Än så

länge kan man säga att ni inte har dragit på er lika mycket som de borgerliga regeringarna gjorde på sex år, men ni har haft mindre än ett och ett halvt år på er för att samla ihop till en skuld på 50 miljarder. Just det förhållandet att det redan tidigare fanns 80 miljarder är inget skäl att fortsätta, snarare är det ett starkt argument för att bryta den här utvecklingen och försöka vända den i motsatt riktning.

Jag kan inte annat göra, herr talman, än att återigen fråga Kjell-Olof Feldt när nedamorteringen av statens utlandsskuld enligt hans bedömning kan påbörjas. Dessutom vill jag fråga honom om han bestrider mitt påstående att den upplåning som staten med nuvarande politik kommer att företa under 1984 blir högre än de i finansplanen angivna 10–15 miljarderna, vilket i sin tur är mer än vad underskottet i bytesbalansen motiverar.

Anf. 9 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Lars Tobisson har vid flera tillfällen under den här debatten anklagat mig för att vilja fly från det egentliga överläggningsämnet, som är förvaltningen av statsskulden. Jag bara konstaterar att han ägnar en allt större del av sina inlägg åt helt andra saker än förvaltningen av statsskulden, nämligen åt allmänna angrepp på regeringen för dess ekonomiska politik. Jag tror att det har gått till på så sätt, herr talman, att Lars Tobisson först trodde att han hade fått tag på ett riktigt fett byte, nämligen att staten alldeles i onödan och på för medborgarna farliga vägar ökade sin utlandsskuld. Nu har han upptäckt att det inte går att göra så mycket av den historien, och då väljer han i stället att fylla tiden med en annan debatt, en debatt som vi skall ha på onsdag.

Låt mig koncentrera mig på överläggningsämnet. Jag håller helt och hållet med Lars Tobisson om att den egentliga innebörden av – vilket han nu själv äntligen har kommit fram till – att staten lånar mer än vad underskottet i bytesbalansen utgör är att staten tar på sig en del av den riskexponering som det privata näringslivet och kommunerna i annat fall skulle ha fått stå för. Det finns från statens utgångspunkt inget intresse av att ta på sig denna ökade riskexponering, om man enbart måste utgå från att den svenska kronans enda väg i framtiden är att sjunka i värde. Men det kan vara så, Lars Tobisson, att den svenska kronan kan komma att stiga i värde, och då har detta varit en från statens synpunkt utomordentligt god affär, jämfört med att andra skulle ha gjort upplåningen.

Med den utgångspunkten – jag har flera gånger sagt detta – är det en valsituation. Vi kan naturligtvis genom att hårt skärpa kreditpolitiken och höja räntorna tvinga ut svenska företag och svenska kommuner på utlandsmarknaden för att låna mer där än vad de gör. Vi kan tvinga dem att avstå från att amortera på sina lån och att i övrigt ge krediter. Men vår bedömning är att den risken är större när det gäller möjligheterna att öka investeringar, öka sysselsättningen och få fart på tillväxten än med den politik vi nu bedriver. Därför har vi gjort denna avvägning och sagt oss att eftersom den enda effekten är en möjlig ökad riskexponering för statens del – den försämrar inte vår nettoutlandsställning och den ökar inte vår långsiktiga

räntebörda – är det motiverat att göra på detta sätt.

Herr talman! Den bedömning som har gjorts av riksbanken, som återges i finansplanen och som regeringen därmed ställer sig bakom, rörande utlandsupplånings storlek i år, har jag ingen anledning att frånga.

Anf. 10 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Egentligen är det ganska festligt. Sedan Kjell-Olof Feldt i sina tidigare inlägg har valt att uppehålla sig vid ekonomisk-politiska försyndelser av de borgerliga regeringarna under tidigare år, och jag har bett honom att svara på mina frågor men inte fått några svar, så går jag in på en kortare diskussion om allmänna ekonomiska problem. Då får jag genast kritik för något slags mattflykt – att jag inte tror mig kunna utvinna mycket av ett ämne som jag tillfälligtvis hade råkat på och därför tar chansen att rent allmänt kritisera regeringens ekonomiska politik. Nej, låt oss återuppta den diskussionen på onsdag och nu ägna oss åt det här mycket viktiga ämnet.

Kjell-Olof Feldt hade några nya förhoppningar – förklaringar kan man väl knappast tala om. Han undrade varför kronan nödvändigtvis skall falla i värde – kronan kan ju stiga – och i så fall har det varit mycket lönsamt att låna i utländska valutor. Jag sade faktiskt i mitt första anförande att den möjligheten naturligtvis fanns. Jag sade att chansningen kunde ha gått hem, om man hade gjort någonting för att rätta till Sveriges sargade ekonomi. Men eftersom man inte gör det, utan sitter i lä av en internationell konjunkturförbättring och inte drar ner på de stora statliga utgiftsoverskotten mer än vad som sker, och eftersom man fortsätter att låna utomlands utan någon gräns bara för att hålla nere räntenivån i Sverige, då finns det ingen möjlighet att detta höga spel kommer att kunna lyckas.

Man kan inte heller utan vidare glädja sig åt att dollarkursen nu faller. Ungefär två tredjedelar av våra utlandslån ligger i dollar. Men en effekt av det här kursfallet blir av allt att döma att USA får höja sin räntenivå, och räntenivån på dollarlån kommer att stiga. Det man då kanske inte förlorar så mycket i form av kursförluster får man i stället betala via högre räntor på den upplåning vi har, numera i ganska stor utsträckning till rörliga räntor.

Hur vi än vänder oss sitter vi mycket obekvämt till. Jag tycker att Kjell-Olof Feldts obehag inför den här debatten och det här ämnet tyder på att han inser detta. Men han fortsätter som sagt att hoppas att genom undanmanövrer och glidningar kunna dölja det som verkligen sker fram till dess att man har stökat över nästa val.

Problemet med statlig utlandsupplåning på det sätt som den nu bedrivs, oavsett hur kurserna på utländska valutor utvecklas osv., är att pengarna i allt väsentligt går till konsumtion och inte till produktiva investeringar. Detta betyder att vi belastar kommande generationer med återbetalning av utgifter som vi har dragit på oss därför att vi inte har kunnat begränsa vår konsumtion till vad vi själva förmått göra rätt för. Detta är ett grundläggande moraliskt problem som jag tycker att man inte bara kan vifta bort med att säga att det får gå som det går med utlandsupplåningen, och om man skall göra något åt den får man kanske höja räntorna och bedriva en hård kreditpolitik som kan

Nr 90

Måndagen den
5 mars 1984

---

*Om statens ut-
landsupplåning*

kännas obehaglig i nuläget. Det räcker inte att anföra sådana argument med hänsyn till vad som här sker. Jag kan i och för sig förstå att det är behagligare att låna på de internationella marknaderna än att försöka tränga sig fram på den inhemska kapitalmarknaden. Men samtidigt fungerar det här som att hålla fotogen på brasan.

Sverige handlar helt annorlunda än andra industriländer med ekonomiska problem. Dessa länder utnyttjade förra året sina förbättrade bytesbalanser till att dra ned nyupplåningen utomlands. Vi gör alltså tvärtom.

Jag fick till slut ett besked på den kanske enklaste frågan jag ställt, nämligen hur finansministern bedömer statsupplåningen under 1984. Han säger att det inte finns någon anledning att frångå den prognos som angivits i finansplanen. Då skall jag ge finansministern några anledningar, så får vi höra hur det låter.

Till att börja med har vi ett förväntat bytesunderskott på 5 miljarder. Vi lägger det i botten. Sedan har vi, enligt min bedömning, att räkna med ett fortsatt privat kapitalutflöde, eftersom ingenting egentligen har förändrats i den här bilden, i samma storleksordning som föregående är, dvs. 7,5 miljarder. Med den ökning av utrikeshandeln som pågår behöver vi förstärka valutarenserven med 5–6 miljarder. Sedan återstår frågan, hur mycket som kommer att betalas tillbaka i form av tidigare utlandslån. Vi vet redan att förluster för ungefär 3 miljarder måste inlösas. Därtill kan det bli så att vi får anledning att förtidsamortera en del lån för att skaffa oss bättre villkor. Detta registreras såsom en ytterligare ökning av kursförlusterna. Det ger mig ett slutresultat på ca 25 miljarder.

Vad är fel i denna kalkyl, finansministern?

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Anmälades och bordlades

Propositionerna

1983/84:85 1985 års folk- och bostadsräkning, m. m.

1983/84:107 Forskning

1983/84:111 Förslag till polislag m. m.

1983/84:113 Ändring i civilförsvarslagen (1960:74)

1983/84:114 Förslag till lag om skyldighet för civilförsvarspiktiga att tjänstgöra utanför civilförsvaret m. m.

1983/84:115 Gäststuderande i högskolan

7 § Anmälades och bordlades

Förslag och redogörelse

1983/84:18 Riksdagens revisorers förslag angående användningen av avbemannade fyr- och lotsplatser

1983/84:19 Riksdagens revisorers berättelse över granskningen av riksbankens verksamhet under år 1983

8 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1983/84:2547 av *Allan Åkerlind*1983/84:2548 av *Lars Werner m. fl.*1983/84:2549 av *Elis Andersson m. fl.*1983/84:2550 av *Görel Bohlin m. fl.*1983/84:2551 av *Rune Ångström*1983/84:2552 av *Göthe Knutson*1983/84:2553 av *Marianne Ståhlberg m. fl.*

Förenklad administration av försäkringsersättningar vid statsanställdas sjukfrånvaro (prop. 1983/84:109)

9 § Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkande

1983/84:25 Riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)

Skatteutskottets betänkanden

1983/84:21 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Luxemburg (prop. 1983/84:18)

1983/84:22 Nya förfaranderegler för punktskatter och prisregleringsavgifter (prop. 1983/84:71)

1983/84:23 Överenskommelse mellan Sverige och Frankrike om bistånd i tullfrågor (prop. 1983/84:93)

1983/84:24 Beskattningsavtal mellan Sverige och Frankrike om trygghetsförsäkringar för yrkesfiskare m. m. (prop. 1983/84:82)

1983/84:25 Den skattemässiga behandlingen av förluster i samband med Vänerskogs konkurs

1983/84:26 Vissa anslag för budgetåret 1984/85 inom finansdepartementets verksamhetsområde (prop. 1983/84:100 delvis)

1983/84:31 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Canada (prop. 1983/84:106)

Justitieutskottets betänkanden

1983/84:13 Anslag till justitiekanslern m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)

1983/84:14 Anslag till Svensk författningssamling m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)

1983/84:15 Ändringar i rättegångsbalken m. m. (prop. 1983/84:78)

Lagutskottets betänkanden

1983/84:12 Villkoren för mönsterskydd

1983/84:17 Ändring i giftermålsbalken (prop. 1983/84:83)

1983/84:20 Översyn av reglerna om godtroshetsförvärv

Nr 90

Måndagen den
5 mars 1984

Utrikesutskottets betänkande

1983/84:9 Tilläggsbudget II 1983/84, utrikesdepartementet (prop. 1983/84:101 delvis)

Medelände om frågor

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1983/84:15 Godkännande av en av internationella arbetsorganisationen (ILO) antagen konvention om bibehållande av socialförsäkringsrättigheter (prop. 1983/84:81)

Kulturutskottets betänkande

1983/84:12 Anslag på tilläggsbudget II (prop. 1983/84:101 delvis)

Utbildningsutskottets betänkanden

1983/84:11 Anslag på tilläggsbudget II (prop. 1983/84:101 delvis)

1983/84:12 Anslag till utbildningsdepartementet m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)

Trafikutskottets betänkanden

1983/84:12 Anslag till kommunikationsdepartementet m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)

1983/84:13 Tilläggsbudget II (prop. 1983/84:101 delvis)

Jordbruksutskottets betänkanden

1983/84:21 Anslag på tilläggsbudget II (prop. 1983/84:101 delvis)

1983/84:22 Godkännande av överenskommelsen den 13 september 1983 om samarbete vid bekämpning av förorening av Nordsjön genom olja och andra skadliga ämnen (prop. 1983/84:88)

Näringsutskottets betänkande

1983/84:20 Tilläggsbudget II i vad avser industridepartementets område (prop. 1983/84:101 delvis)

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1983/84:16 Riksdagens lönelegations verksamhet under år 1983 (redog. 1983/84:14)

10 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 24 februari

1983/84:380 av *Paul Lestander* (vpk) till försvarsministern om fortsatt drift vid Matarengi Skinnprodukter i Övertorneå:

Det kommunalägda företaget Matarengi Skinnprodukter AB hotas av nedläggning. En stor del av företagets produktion har utgjorts av skor för försvaret. Företaget kan genom sin lokalisering och hittillsvarande produktionsinriktning ha betydelse för möjligheterna att upprätthålla en krisberedskap inom beklädnadsområdet.

Jag vill därför fråga försvarministern:

Vilka åtgärder avser försvarministern att vidta för att trygga fortsatt drift vid Matarengi Skinnprodukter AB i Övertorneå?

1983/84:381 av Karin Andersson (c) till statsrådet Bengt Göransson om skolstrejken i Rinkeby:

Ämnar skolministern vidta några åtgärder för att få slut på den tragiska skolstrejken i Rinkeby i Stockholm?

den 28 februari

1983/84:382 av Börje Stensson (fp) till jordbruksministern om utsädeskontrollen:

Offentlig frökontroll sker f. n. dels vid statens utsädeskontroll vid dess enhet i Solna, senare grundade enheter i Lund och Umeå samt dess slutna filial hos Weibull, dels vid de tre s. k. lokala frökontrollanstalterna i Linköping, Skara och Örebro grundade omkring 1880 av resp. hushållnings-sällskap, som fortfarande är deras huvudmän.

De lokala frökontrollanstalterna utför förutom analysverksamhet av olika slag även statsplombering av bruksutsäde, vilket är den stora massan av salufört utsäde. Analysregler och taxor fastställs av staten och är desamma för båda grupperna. De lokala anstalterna får inga bidrag för sin verksamhet, medan den statliga får anslag för s. k. allmännyttig verksamhet. Det synes nu vara aktuellt att förändra organisationen av utsädeskontrollen så att de lokala anstalterna mister sin auktorisation.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga jordbruksministern:

Vilka anledningar finns det att förändra utsädeskontrollens organisation?

den 5 mars

1983/84:383 av Filip Fridolfsson (m) till justitieministern om tullens kroppsvisitation av svenska resenärer:

Enligt 2 kap. 6§ regeringsformen är varje medborgare skyddad mot kroppsvisitation. Under februari i år genomförde tullen en massvisitation av resenärer. Alla personer som passerade den svenska gränsen kroppsvisiterades.

Nr 90

Står massvisitation i överensstämmelse med grundlagens bestämmelser?

Måndagen den
5 mars 1984

11 § Kammaren åtskildes kl. 12.51.

---

*Meddelande om frå-
gor*

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert